

PROBLEMI KLASIFIKACIJE GRAĐE IZ POVIJESTI UMJETNOSTI PREMA SHEMI UDK

CLASSIFICATION OF ART HISTORY ACCORDING TO UDC:
SOME PROBLEMS AND ISSUES

Ana Vukadin

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

avukadin@nsk.hr

UDK / UDC 025.45UDK:7(091)

027.54(497.54Zagreb):025.4

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 6. 7. 2006.

Sažetak

U članku se razmatraju dvije skupine problema koji se odnose na klasifikaciju građe iz povijesti umjetnosti. Prvu skupinu čine problemi koji se mogu riješiti izradom pravilnika ili uputa unutar pojedine knjižnice. To je, u prvom redu, postojanje nekoliko različitih oznaka za jedan pojam unutar iste UDK skupine. Kao aspektna klasifikacija, UDK nudi mogućnost klasificiranja istog predmeta sa stanovišta različitih znanstvenih disciplina i područja, premda se pritom, kako ćemo pokazati, mogu javiti i razlike koje nisu nužne. Druga skupina problema objektivno potječe iz same sheme UDK.¹ Ovdje se ubrajaju zastarjele oznake, neispravna periodizacija srednjovjekovne umjetnosti i zbudjujuće nazivlje koje se koristi u hierarhijskoj klasifikaciji moderne i suvremene umjetnosti. U članku se predlažu rješenja koja su dogovorno prihvaćena u praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a ukazuje se i na probleme koje bi trebalo otkloniti u dogovoru s Konzorcijem UDK.

Ključne riječi: Univerzalna decimalna klasifikacija; UDK; povijest umjetnosti; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; pravilnik

Summary

The paper discusses several groups of problems identified in classification of art history according to Universal Decimal Classification (UDC). As the first group of issues

¹ Članak i primjeri pozivaju se na: Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti, ukoliko nije drugačije navedeno.

the author mentions the existence of more than one UDC number for the same concept, and finds that, sometimes, the distinction made in UDC between different aspects of the same concepts is not necessary. In the second group of issues the author lists some deficiencies of the UDC scheme as present in the Croatian edition from 2005 (based on the UDC MRF from 1998) and points out the problems of the out-of-date classification of periods of mediaeval art in this edition and confusing terminology and hierarchy of modern and contemporary art. The author describes how the above listed problems are solved in the classification practice of the National and University Library in Zagreb (Croatia). The author clarifies which of the above mentioned issues can be managed through the library's classification guidelines and which can only be alleviated using a revised UDC schedule.

Keywords: Universal Decimal Classification; UDC; art history; indexing policy; National and University Library, Zagreb

1 Uvod

Knjižničari koji se bave klasifikacijom građe s područja likovnih umjetnosti vjerojatno su se više puta u svom radu susretali s problemima koji proizlaze iz objektivnih nedostataka sheme UDK za ovu struku. Problemi su obično češći kada je građa opsežnija i uže specijalizirana jer se tada zahtijeva vrlo precizna i razrađena klasifikacija, kao što je slučaj s knjižnicama muzeja, sveučilišnih ustanova ili znanstvenih instituta posvećenih proučavanju umjetnosti. Cilj je ovoga članka izdvojiti neke od poteškoća koje se mogu javiti u klasificiranju literature iz umjetnosti te prikazati kako se tim problemima pristupa u praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Treba uvažiti činjenicu da nijedan klasifikacijski sustav nije lišen problematičnih točaka niti sve problematične točke imaju isto značenje. Nekim se oznakama možda može prigovoriti da se temelje na zastarjelim gledištima ili griješe u periodizaciji umjetničkih razdoblja, ali sve dok one knjižničarima omogućuju nedvosmislen postupak klasificiranja i pretraživanja, a korisnicima olakšavaju pristup traženoj građi, ne može se poreći da uspješno obavljaju funkciju koja im je namijenjena. To ipak ne znači da neke pojedinosti neće dovesti u zabunu i knjižničare i korisnike koji uz njihovu pomoć ili samostalno pretražuju fond. Ovdje se ponajprije misli na knjižničare i korisnike koji su i sami povjesničari umjetnosti.

Višegodišnja praksa klasifikacije građe iz ovog područja pokazala je da se problemi mogu svrstati u dvije osnovne skupine:

- problemi koji se mogu riješiti na lokalnoj razini, izradom pravilnika odnosno dogovorom unutar pojedine knjižnice;
- problemi koji se mogu riješiti samo preradbom sheme UDK.²

² Nijedan od navedenih problema nije otklonjen preradbama UDK oznaka u razdoblju od 1998. do 2006. Vidjeti: Extensions & corrections to the UDC 21(1999). The Hague : UDCC, 1999.; Extensions & corrections to the UDC 22(2000). The Hague : UDCC, 2000.; Extensions & corrections to the UDC 25(2003). The Hague : UDCC, 2003.

2 Objektivni nedostaci skupine 7

2.1 Zastarjelost i potreba za preradbom pojedinih dijelova

Ovdje treba neizostavno spomenuti skupinu 77 *Fotografija i srodni postupci*. Konzorcij UDK već duže vrijeme planira i razrađuje promjene u skupini 77, što u doba pisanja ovog članka još nije bilo dovršeno. Potreba za preradbom proizlazi u prvom redu iz recentnog razvoja tehnologije i digitalizacije fotografije.

Osvremenjivanje, međutim, nije jedini faktor koji bi trebalo uzeti u obzir prilikom preradbe. Riječ je o skupini koja je vrlo detaljno raščlanjena, posebice što se tiče fotografskih (tehničkih) postupaka, tako da postaje gotovo nemoguće iskoristiti velik dio ponuđenih oznaka. Nacionalna i sveučilišna knjižnica jest, doduše, knjižnica općeg tipa koja nema, poput specijalnih knjižnica, potrebe za velikim brojem specifičnih klasifikacijskih oznaka, ali ipak je teško ne primijetiti da je čitava skupina 77, koja se odnosi na fotografiju, gotovo jednako opširna kao skupine za prostorno planiranje, arhitekturu, kiparstvo, slikarstvo, grafiku i primijenjene umjetnosti zajedno. U skupini 77 postoje zasebne oznake za čitav niz tipova kamera, leća, foto-papira i za sve dijelove fotoaparata i kamera. Jednako su detaljno razrađeni i postupci razvijanja. Postoji detaljna potpodjela fotografskih postupaka koji koriste anorganske supstancije ili fizičke fenomene te onih u kojima se koriste organski spojevi. Razrađeni su različiti uvjeti osvjetljenja: dnevno svjetlo s trajnom umjetnom svjetlošću, dnevno svjetlo s bljeskalicom i sl. Iako je velik broj oznaka sam po sebi prednost, a ne nedostatak, nameće se pitanje zašto je ova skupina tako nesrazmjerno razrađena u odnosu na druge dijelove skupine 7. Osim toga, za razliku od spomenutih skupina, na fotografiju se samo djelomično mogu primijeniti posebne pomoćne oznake iz 7.0..., što otežava snalaženje unutar ovog područja.

Dok razlog zastarjelosti skupine 77 leži u tehničkom razvoju fotografije, neki drugi dijelovi skupine 7 utemeljeni su na zastarjelim teoretskim postavkama. Tako se potpodjela 711.45 *Gradovi, mjesta, naselja prema funkciji, glavnoj industriji i sl.*, unutar skupine 711.4 *Urbano planiranje* temelji na teoriji funkcionalizma koja je gradove promatrala prvenstveno kroz njihove glavne funkcije (trgovinu, industriju, turizam, promet, stanovanje i sl.), a uporište je pronalazila u idejama o gradogradnji Otta Wagnera i općenito tehnicističkom svjetonazoru ranoga 20. stoljeća. Već 1960-ih godina ova je teorija podvrgnuta oštroj kritici.³ U urba-

³ Talijanski arhitekt i teoretičar arhitekture Aldo Rossi u knjizi "Arhitektura grada" 1966. dokazuje da je grad po svojoj strukturi i nastanku kompleksan organizam, spremište kolektivne memorije, mnogo više od pukog okvira za djelatnosti koje se u njemu odvijaju. Slično njemu, Vittorio Gregotti iste godine u djelu "Teritorij arhitekture" odbacuje funkcionalističko shvaćanje kada govori o estetskim i simboličkim značenjima grada i krajolika uopće. Lewis Mumford 1968. objavljuje kapitalno djelo "Grad u historiji" u kojem grad promatra kao svjedočanstvo razvoja civilizacije. Vidjeti: Rossi, Aldo. *L'architettura della città*. Milano: Citta' Studiedizioni, 1995.; Gregotti, Vittorio. *Il territorio dell'architettura*. Milano: Feltrinelli, 1987.; Mumford, Lewis. *The city in history: its origins, its transformations, and its prospects*. Hammondsworth: Penguin Books, 1984.

nističkom planiranju i proučavanju urbanog razvoja danas se uzimaju u obzir mnogi drugi čimbenici osim zadovoljavanja osnovnih funkcionalnih zahtjeva. I izvan ovih teorijskih postavki nije teško primijetiti da se u svakom gradu stječe i isprepliće čitav niz funkcija (među kojima nisu najmanje važne one simbolične naravi) i da je malo naselja na svijetu koja se mogu jednoznačno odrediti, npr., turizmom, industrijom ili kulturom kao svojom osnovnom djelatnošću i svrhom. Stoga se ova potpodjela i u klasifikaciji najčešće pokazuje suvišnom. Možda bi se mogla primijeniti na neko apartmansko turističko naselje ili mjesto koje se razvilo primarno kao središte hodočašća (poput Međugorja ili Lourdesa), ali u načelu takva je građa suviše rijetka da bi iziskivala ovako sustavnu podjelu.

Međutim, valja istaknuti da klasifikacijske oznake koje se temelje na konceptu zastarjelom s gledišta temeljne znanstvene discipline nisu u knjižničarstvu uvijek nepotrebne ili beskorisne. Takav je slučaj s oznakama unutar skupine *711.5 Jediniće, područja u sklopu gradova ili naselja*. Podjela slijedi danas također prevladan koncept horizontalnog *zoninga*, grada čije se osnovne funkcije (stanovanje, rad, slobodno vrijeme, komunikacija) odvijaju u manje-više odvojenim područjima. Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (CIAM), u kojemu je ključnu ulogu imao Le Corbusier, objavio je nakon svoga četvrtog sastanka 1933. tzv. "Atensku povelju" koja je načelo *zoninga* pretvorila u jedan od glavnih kanona modernističkog urbanizma.⁴ Ova zamisao, koja izvire iz već spomenutoga funkcionalističkog poimanja grada, u praksi europskih gradova pokazala se razornom, ponajprije zbog specifičnog tretiranja stambenih dijelova grada u kojima su posve izostali neki ključni urbani sadržaji. Sedamdesetih godina 20. stoljeća težnja prema "obnovi tradicionalnoga europskog grada" odbacuje *zoning* kao vodeće načelo.

Usprkos tome, ove oznake u klasifikaciji nalaze opravdanje jer je pomoću njih moguće pobliže odrediti tekstove, najčešće članke u časopisima s područja arhitekture, koji se studijski bave pojedinim područjem grada: stambenim naseljem, sveučilišnim ili bolničkim kompleksom, grobljem, starom gradskom jezgrom i sl. Na primjer:

727.3(497.5 Rijeka)"200"

711.57(497.5 Rijeka)"200"

AUF-Franić, Hildegard

Dimenzioniranje prostora sveučilišta na primjeru Campusa Sveučilišta u Rijeci / Hildegard Auf-Franić, Vanja Rister, Mia Roth-Čerina. – Ilustr.

Bibliografske bilješke uz tekst ; bibliografija: 17 jed. – Summary.

U: Prostor. – Zagreb : Arhitektonski fakultet, 1993- . – ISSN 1330-0652.

I. Zgrade sveučilišta—Rijeka I. Zgrade sveučilišta—Projektiranje III. Rijeka—Urbanističko planiranje

⁴ Magnago Lampugnani, Vittorio. The Thames & Hudson dictionary of 20th-century architecture. London ; New York : Thames & Hudson, 2000. Str. 26.

711.58(497.5 Zagreb)"194"

RADOVIĆ Mahečić, Darja

Naselje radničkih obiteljskih kuća u Donjoj Dubravi iz 1941. godine / Darja Radović Mahečić. – Ilustr.

Bibliografske bilješke na kraju teksta. – Summary.

U: Radovi Instituta za povijest umjetnosti. – Zagreb : Institut za povijest umjetnosti, 1972- . – ISSN 0350-3437. – 22 (1998) ; str. 164-173.

I. Obiteljske kuće—Zagreb—20. st. II. Zagreb—Urbani razvoj—20. st.

2.2 Oznake koje se temelje na neispravnoj periodizaciji umjetničkih razdoblja

Bez obzira uzrokuju li nesporazume u snalaženju među građom, ove oznake stoje u nesuglasju s postavkama povijesti umjetnosti kao temeljne discipline. Uz neke primjere iz moderne i suvremene umjetnosti (unutar skupine 7.038 *Apstraktna umjetnost. Nefigurativna umjetnost*), gdje je problem više u nazivlju negoli u samoj periodizaciji, o čemu će biti riječi kasnije, ova primjedba odnosi se na umjetnost tzv. predromanike i romanike.

Umjetnost ranoga srednjeg vijeka, često nazivana i predromaničkom, obuhvaća razdoblje od pada Rimskog carstva i ustoličenja barbarskih država na tlu Europe (Vandali, Goti, Langobardi, Franci itd.) pa sve do 11. stoljeća. Početak 11. stoljeća i novog tisućljeća obilježava prekretnicu u europskoj povijesti prema začetku modernih nacionalnih država, procvatu gradova, porastu stanovništva, jačanju srednjega obrtničko-trgovačkog staleža te najzad svojevrсноj političkoj i kulturnoj homogenizaciji koja se odvija kroz hodočasničke i sve intenzivnije trgovačke veze da bi kulminirala u doba križarskih pohoda. Ove promjene na društvenom, političkom i kulturnom planu obično su obuhvaćene nazivom “razvijeni” srednji vijek, a tom razdoblju pripada i romanička umjetnost.⁵

Romanika je stil koji obilježava europsku umjetnost od 11. do 13. stoljeća.⁶ U mnogim se važnim crtama razlikuje od umjetnosti ranoga srednjeg vijeka, premda se na nju nadovezuje. U arhitekturi je karakterizira nešto drugačija koncepcija prostora i volumena, drugačije načelo zidanja i sustavna upotreba novih oblika arhitektonske plastike, u kiparstvu povratak monumentalnijim formama (osobito u ljudskom liku), pojava skulpture na eksterijerima crkvi itd.

Upravo zato neobično je što su u shemi UDK umjetnosti ranoga srednjeg vijeka, poput keltske, vikinške, langobardske, merovinške i karolinške, svrstane u ro-

⁵ Na ovoj povijesnoj periodizaciji temelji se većina suvremenih pregleda povijesti umjetnosti, kao i npr., Studij povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje su “Umjetnost kasne antike i ranoga srednjeg vijeka” i “Umjetnost romanike” različiti kolegiji. Naravno da između ova dva razdoblja postoje mnoge poveznice, ali ovdje je riječ o prihvaćenom standardu periodizacije. Vidi: Gombrich, Ernst Hans. *Povijest umjetnosti*. Zagreb : Golden marketing, 1999. ili Janson, Horst Woldemar. *Povijest umjetnosti*. Varaždin : Stanek, 2005.

⁶ “Romanika je prvo jedinstveno zaokruženo umjetničko razdoblje nakon antike (oko 1000-1250., u Francuskoj otprilike do 1150.)” Vidjeti: *Leksikon umjetnosti : od pretpovijesti do danas* / ur. Barbara Kappelmayr. Rijeka : Extrade, 2000. Str. 398.

maniku ili čak zrelu romaniku. S obzirom na raniju definiciju vremenskog razdoblja romanike, nepodudarnost je u prvom redu kronološka. Karolinška umjetnost kulminira na dvoru Karla Velikog na prijelazu 8. u 9. stoljeće pa stoga ne može pripadati zreloj romanici, premda nepobitno predstavlja jedno od njezinih važnih uporišta.⁷ Langobardska država u sjevernoj Italiji doseže kulturni vrhunac u 8. stoljeću, Franci je razaraju krajem toga istog stoljeća i ona u doba zrele romanike više ne postoji. Na tom se području od 10. st. prostire Sveto Rimsko Carstvo, a romanika se širi kroz njemački utjecaj. Langobardske državnice na jugu Italije odolijevaju do dolaska Normana u 11. stoljeću, a upravo s Normanima javlja se romanička arhitektura na prostorima južne Italije i Engleske.⁸ Istina je da su i romanika i tzv. karolinška renesansa, baš kao i umjetnost Langobarda, u određenoj mjeri karakterizirane oživljavanjem nekih aspekata rimske umjetnosti, ali na način koji se razlikuje barem onoliko koliko se razlikuju društvene i povijesne okolnosti u kojima se te umjetnosti javljaju. Stoga bi bilo bolje da se umjetnost ranoga srednjeg vijeka u klasifikacijskom sustavu jasno razluči od kasnije romaničke i gotičke umjetnosti.

2.3 Problemi klasifikacije moderne i suvremene umjetnosti

Uobičajena struktura povijesnih pregleda umjetnosti 20. stoljeća započinje Cézanneom, fovizmom i ekspresionizmom te manje ili više kronološki nastavlja s drugim avangardnim pokretima – kubizmom, futurizmom, konstruktivizmom, dadaizmom, nadrealizmom, uz osvrt na magični realizam, povratak figuraciji, Novecento i dakako apstrakciju. Zatim slijede pravci iz druge polovice stoljeća poput enformela i apstraktnog ekspresionizma, pop-arta, kinetičke umjetnosti, minimalizma, konceptualizma itd.

U sustavu UDK avangardni su pravci “razlomljeni” u tri različite oznake. Ekspresionizam prve i druge polovice stoljeća pripada skupini 7.036 *Pokreti moderne umjetnosti*, većina ostalih avangardnih “izama” svrstana je u skupinu 7.037 *Između ekspresionizma i apstraktne umjetnosti*, dok je apstrakcija smještena u skupinu 7.038 *Apstraktna umjetnost. Nefigurativna umjetnost*. Iz ovoga slijedi da je ponekad prilično teško odrediti kako klasificirati temeljne povijesne preglede poput De Micheljevih “Umjetničkih avangardi XX. stoljeća” ili Lucie-Smithovih

⁷ Müller, Werner; Gunther Vogel. Atlas arhitekture 2. Zagreb : Golden Marketing : Institut građevinarstva Hrvatske, 2000. Str. 414. “Novi karakter srednjovjekovne umjetnosti prvi je put jasno uočljiv u karolinško doba, u kojemu nastaje najranija monumentalna arhitektura. Prepoznatljivi su novi tipološki elementi, skupna gradnja i načelo pribrajanja. Nešto slično ponovit će se tek gotovo 200 godina poslije, kada se nakon pustošenja Saracena, Vikinga i Mađara u konsolidiranoj Europi posvuda počinje razvijati romanička arhitektura.” Temeljit pregled pojedinih faza romaničke arhitekture, kao i njezinih glavnih obilježja i veza s karolinškom arhitekturom, može se naći u: Conant, Kenneth John. *Carolingian and romanesque architecture : 800 to 1200*. Harmondsworth : Penguin Books, 1978.

⁸ “Normanski stil = Romanički graditeljski stil u Normandiji koji se nakon osvajačkih pohoda Normana također proširio na Englesku i do Sicilije, a presudno je utjecao na gotičku arhitekturu na prostoru Ile de France.” Vidjeti: Leksikon umjetnosti : od pretpovijesti do danas, str. 340.

“Vizualnih umjetnosti dvadesetog stoljeća”. Obično se kod sličnih povijesnih i povijesno-kritičkih pregleda pribjegava rješenju 7.036/.038, čime se razdvojene oznake ponovo objedinjuju, npr.:

7.036/.038(082)

ART of the avant-gardes / edited by Steve Edwards and Paul Wood. – 1st published. – New Haven ; London : Yale University Press ; Milton Keynes : The Open University, 2004. – 462 str. : ilustr. (pretežno u bojama) ; 27 cm. – (Art of the 20th century ; [2])

Bibliografija: str. [449]-450 i uz svako poglavlje; bibliografske bilješke uz svako poglavlje. – Kazalo.

ISBN 0-300-10141-4

I. Avangarda—Europska umjetnost II. Moderna umjetnost—Europa

7(73)“19”

7.036/.038(73)

HUNTER, Sam

American art of the 20th century : painting, sculpture, architecture / Sam Hunter, John Jacobus. – Englewood Cliffs, N. J. : Prentice-Hall, Inc. ; New York : Harry N. Abrams, Inc., 1973. – 583 str. : ilustr. djelomice u bojama ; 27 cm

Bibliografija: str. 525-560. – Kazalo.

ISBN 0-13-024075-3

I. Američka umjetnost—20. st. II. Moderna umjetnost—Sjedinjene Američke Države

U posljednjem primjeru vidi se da je ponekad, pogotovo ako je riječ o nacionalnoj umjetnosti, moguće izbjeći problem klasificiranjem djela u umjetnost određene zemlje s razdobljem nastanka, bez isticanja pripadnosti posebnoj smjeru ili školi.

Osim što bi okupljanje svih avangardnih pravaca pod istom nadređenom oznakom znatno olakšalo klasifikaciju, nisu posve jasni kriteriji prema kojima su pojedini pravci smješteni unutar 7.037. Ako se radi o kronološkim kriterijima, onda je naziv *Između ekspresionizma i apstraktnih umjetnosti* neprecizan, jer se, npr., “pittura metafisica” ili nova objektivnost javljaju nakon prvih apstraktnih slika, dok se fovizam javlja usporedo s ekspresionizmom.⁹ Ako su kriteriji stilski, onda se može ustvrditi da su neodrživi jer niti jedan od pravaca navedenih u skupini ne predstavlja prijelaz od ekspresionizma prema apstrakciji u evolucijskom

⁹ Zajednička izložba fovista održana je u Parizu 1905. godine. Grupa Die Brücke, čije se osnivanje obično uzima za početak ekspresionizma kao modernog pravca, okuplja se u Dresdenu iste godine. Prve apstraktne slike nastaju oko 1910.-1912. (Vasilij Kandinski, Robert Delaunay i dr.). De Chiricova djela “metafizičkog slikarstva” nastaju u drugom desetljeću 20. stoljeća. Grupa Novecento održava prvu izložbu 1926., otprilike u vrijeme pojave nove objektivnosti (Neue Sachlichkeit) u Njemačkoj. Vidjeti: Lucie-Smith, Edward. Vizualne umjetnosti dvadesetog stoljeća. Zagreb : Golden marketing, 2003.

smislu (u engleskom izvorniku skupina se doslovno naziva *Transition between expressionism and abstract art*).

Skupini 7.038 *Apstraktna umjetnost. Nefigurativna umjetnost* dodane su oznake za umjetničke pravce i izraze druge polovice 20. stoljeća.¹⁰ Pritom je uglavnom poštovan kronološki slijed, ali je u hijerarhijskom smislu korišteno nazivlje koje može dovesti u zabunu.

Naime, unutar ove skupine nadređena oznaka svim pravcima i načinima umjetničkog izražavanja koji se javljaju otprilike od 1960-ih nadalje (*happening*, konceptualna umjetnost, intermedijalna umjetnost, *arte povera* itd.) jest 7.038.5 *Realizam. Novi realizam*. Neočekivano je da se ovaj termin nalazi unutar skupine koja nosi naziv *Apstraktna umjetnost*. Osim toga, on sadrži i oznake za pop-art i hiperrealizam, pravce koji nemaju nikakve veze s apstrakcijom koja im je hijerarhijski nadređen pojam. I sam je odabrani termin upitan, jer se naziv "Novi realizam" u povijesti umjetnosti obično upotrebljava u užem smislu za skupinu umjetnika okupljenu oko kritičara Pierrea Restanyja u Parizu početkom 1960-ih, kojoj su, između ostalih, pripadali Jean Tinguely, Yves Klein, Arman, César itd.¹¹ Premda se neki njihovi postupci mogu shvatiti kao nagovještaj *happeninga* i konceptualizma (npr., Kleinovo otiskivanje na platno ženskih tijela premazanih bojom ili izlaganje prazne galerije), naziv ove skupine teško može biti nadređeni pojam svim umjetničkim pojavama druge polovice 20. stoljeća, budući da predstavlja samo jednu od njih. Isto tako, jedna je od glavnih značajki izraza ovih umjetnika izrada asemblaža od stvarnih predmeta svakodnevnog uporabe (otuda i naziv), koji nisu nužno apstraktni.

Dok bi se za svrstavanje *Art Decoa* u skupinu 7.038 *Apstraktna umjetnost* moglo pronaći logično opravdanje (ako Art Deco promatramo kroz načelo ornamenta), to se nikako ne može tvrditi za postmodernu umjetnost. Da izbjegnemo složene i još uvijek otvorene polemike oko značenja pojmova modernosti, moderniteta i postmoderne, recimo samo da bitnu sastavnicu postmoderne umjetnosti čini upravo obnova i revalorizacija figurativnog izraza, uz citate koji katkad posežu u prošlost sve do klasične umjetnosti renesanse.

U vezi s postmodernizmom treba napomenuti još nešto. Djelatnici NSK zasad se u klasifikaciji služe priručnikom *Univerzalna decimalna klasifikacija*, hrvatskim prijevodom inačice tablica iz 1998., a godine 1999. uvedena je oznaka 141.78 *Postmodernizam* koja omogućuje klasifikaciju ovog fenomena i sa staništa 14 *Filozofski sustavi i gledišta*.¹² Ta nova oznaka pokazuje se vrlo korisnom knjižničarima koji klasificiraju građu iz umjetnosti, budući da se često susreću s

¹⁰ Extensions & corrections to the UDC 18(1996). The Hague : UDCC, 1996.

¹¹"Novi realizam = Također neodadaizam. Umjetnički pokret koji je osnovala skupina umjetnika u Parizu 1960. godine, kao pandan amer. New Realists. Pripadali su joj Arman, Y. Klein, J. Tinguely i dr. Zajedničko polazište bilo im je odbacivanje čiste apstrakcije i primjena pronađenih predmeta (objet trouvé)." Vidjeti: Leksikon umjetnosti : od pretpovijesti do danas, str. 341.

¹² Extensions & corrections to the UDC 21(1999). The Hague : UDCC, 1999.

publikacijama koje govore o postmodernizmu kao civilizacijskom stanju, kulturnoj teoriji i sl. Primjerice, pojedini tekstovi Jeana Baudrillarda, Frederica Jamesona i drugih filozofa i kulturnih teoretičara nisu izravno posvećeni umjetnosti, ali su ključni za razumijevanje suvremene kulture i umjetničkog izraza pa nije rijetkost da se nađu u fondovima knjižnica specijaliziranih za umjetničku građu ili budu objavljeni u časopisima specijaliziranim za likovnu umjetnost. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u dokumentima s područja umjetničke teorije koriste se i oznake *111.852 Estetika* (često u varijanti *111.852:7*) te *130.2"19"* (filozofija kulture u 20. stoljeću).

3 Problemi koji zahtijevaju primjenu pravilnika unutar pojedine knjižnice

U sustavu UDK postojanje više različitih oznaka za jedan pojam proizlazi iz činjenice da se isti predmet može promatrati sa stanovišta različitih struka, budući da je UDK po definiciji aspektna klasifikacija. Jedan od tipičnih primjera dvije su oznake za operu: 782 označuje operu kao glazbenu formu (npr. Mozartovo operno stvaralaštvo), dok je 792.54 označava kao dramsku, scensku formu (npr. repertoar zagrebačke Opere u nekom razdoblju). Prema istoj logici, dokument koji govori o iluminiranim kodeksima može se klasificirati oznakom *091.31 Ukrašavanje rukopisa*, čime je svrstan u skupinu *09 Rukopisi. Rijetka i značajna djela* te u širem smislu u skupinu *0* među knjižničarstvo, publikacije, ljudsko znanje općenito. Može dobiti i oznaku *75.057 Ukrašavanje rukopisa*, čime se svrstava u *75 Slikarstvo* te u širem smislu u skupinu *7*. Sve ovisi o tome je li naglasak stavljen na nastanak i značenje same knjige kao civilizacijskog dokumenta ili, primjerice, na njezine iluminacije u kontekstu povijesti slikarstva. U praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice najčešće se radi mogućnosti potpunijeg pretraživanja dodjeljuju obje oznake. Npr.:

091.31(44)"12"

096(44)"12"

75.057(44)"12"

Der PSALTER Ludwigs des Heiligen : Wiedergabe der 78 ganzseitigen Miniaturen des Manuscrit Latin 10525 aus der Bibliothéque Nationale in Paris / Einleitung und Kommentar Marcel Thomas ; Uebersetzung Sabine Debains. – Graz : Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, cop. 1985. – 29 str., [156] str. s tablama : faks. u bojama ; 21 cm

I. Iluminirani rukopisi—Francuska II. Liturgijske knjige—Francuska—Srednji vijek

U ovom slučaju dodan je još i broj *096 Knjige značajne zbog ilustracija ili materijala*. Ako je u dokumentu od posebne važnosti sadržaj iluminiranog kodeksa, može se dodati i oznaka koja pobliže određuje taj sadržaj, npr. *264-1 Liturgij-*

ske knjige. Odabir i redosljed oznaka ovise o pravilniku knjižnice, a često i o individualnoj procjeni bibliotekara nakon sadržajne analize.

Međutim, u nekim se slučajevima postavlja pitanje je li distinkcija kakvu nudi UDK uistinu potrebna i opravdana ili samo otežava klasifikaciju. To su rubni problemi koji se mogu riješiti pravilnikom, ali bi se možda mogli i izbjeći preradbom sheme. U skupini 7, kojom se ovdje bavimo, postoje dvije oznake za razdoblje secesije (*Art nouveau*). Prvi broj, 7.035.93 *Art Nouveau. Jugendstil*, pripada skupini 7.035 koja se odnosi na umjetničke pravce 19. stoljeća. Drugi, 7.036"189" *Modernizam oko 1890-ih, fin de siècle*, pripada skupini 7.036 *Pokreti moderne umjetnosti*. Sustav UDK ovdje pruža mogućnost da se dokument o umjetnosti s prijelaza stoljeća, kada u većini europskih zemalja dominiraju različite lokalne varijante secesije, svrsta u dvije različite epohe ovisno o tome s kojeg se gledišta razmatra.

Postojanje dviju oznaka u ovom je slučaju odraz složenosti kulturnih fenomena koji se ne daju jednostavno "strpati u ladice". Međutim, u klasifikacijskoj praksi problem je u tome što većina autora u člancima i omeđenim publikacijama ne ističe posebno nijedan aspekt secesijske umjetnosti, već je najčešće prikazuju u njezinoj cjelovitosti, što podjednako uključuje značajke 19. stoljeća, kao i one predavangardne. Uglavnom je vrlo teško sadržajnom analizom dokumenta odrediti koju bi mu od dviju oznaka trebalo dodijeliti. U ovom slučaju ponuđena aspektnost otežava postupak klasifikacije pa se postavlja pitanje je li zaista potrebna. S druge strane, kad bi postojala jedinstvena oznaka, teško je na temelju znanstvene literature odrediti bi li trebala pripadati u umjetnost 19. ili 20. stoljeća, zbog čega je vjerojatno konačna odluka i prepuštena osobnom sudu klasifikatora.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici svakom djelu koje se bavi umjetnošću *fin de sièclea* dodjeljuju se, radi mogućnosti potpunijeg pretraživanja, obje ponuđene oznake. Kod djela koja razmatraju secesijski stil u cjelini, pri čemu se autori ne priklanjaju nijednom aspektu posebno, prva je oznaka iz skupine 7.035. Kao što je napomenuto, takva je većina slučajeva. Djelima koja posebno ističu modernistički, predavangardni karakter secesije primarno se dodjeljuje oznaka iz skupine 7.036.

7.035.93

7.036"189"

FAHR-Becker, Gabriele

Art nouveau / Gabriele Fahr-Becker ; [translation from the German Paul Aston Ruth Chitty, Karen Williams]. – English ed. – Koenigswinter : Koene-mann, 2004. – 425 str. : ilustr. (pretežno u bojama), faks. (pretežno u bojama) ; 32 cm

Bibliografija: str. 415-419 ; bibliografske bilješke: str. 381-385.

I. *Art nouveau*—Povijest

7.036"189"

7.035.93

MEDARIĆ, Magdalena

Secesija kao predavangardni stil / Magdalena Medarić.

Bibliografija: 8 jed.

U: Republika. – Zagreb : Društvo hrvatskih književnika, 1945- . – ISSN 0350-1337. – 49 (1993), 3/4 ; str. 73-81.

I. Art nouveau—Povijest

Treba ponoviti da je u sadržajnoj analizi izuzetno teško procijeniti koji od aspekata prevladava, budući da su rijetki primjeri poput ovoga posljednjeg gdje je dominantno gledište jasno istaknuto.

Sličan je slučaj oznaka za funkcionalizam u modernoj arhitekturi.

7.036.3 *Funkcionalizam. "Oblik slijedi funkciju" i sl.*

7.038.16 *Bauhaus. Funkcionalizam*

Ako pretpostavimo da se prva oznaka odnosi na začetke funkcionalizma (npr. Muthesius, Behrens, sljedbenici čikaške škole u Americi), a druga na njegovu nešto kasniju institucionalizaciju (Bauhaus, CIAM, internacionalna moderna arhitektura), te dvije pojave tvore snažan kontinuitet i odviše su srodne da bi ih u klasifikacijskom sustavu bilo nužno razdvajati na ovakav način.¹³ Budući da zapravo predstavljaju dvije faze jedne ideje, često ih je u sadržajnoj analizi dokumenta teško razlučiti.

Pri klasifikaciji djela koja se bave funkcionalizmom i internacionalnom modernom arhitekturom prva se oznaka u NSK dosad uopće nije upotrebljavala i ne postoji u bazi podataka. Druga oznaka uglavnom je vezana za literaturu o samom Bauhausu. Najčešće se pribjegava rješenju da se moderna arhitektura i dizajn označe samo vremenom, a eventualno i zemljom nastanka, npr.:

72"19"

CURTIS, William J. R.

Modern architecture since 1900 / William J. R. Curtis. – 3rd ed., reprinted. – London ; New York : Phaidon, 2002. – 736 str. : ilustr. (pretežno u bojama) ; 25 cm

Bibliografija i bilješke: str. 693-719. – Kazalo.

ISBN 0-7148-3356-8

I. Moderna arhitektura—Povijest

¹³ "Funkcionalizam = teorija arhitekture koja se zasniva na često pogrešno tumačenoj postavci 'form follows function'. Osnovno načelo ovog pristupa jest ograničavanje na ono bitno kod građevine, tj. odustajanje od dekorativnih elemenata i usredotočenje na što je moguće veću svrsishodnost. Estetsko djelovanje nastoji se postići jasnoćom i jednostavnošću oblika. Začetnici funkcionalizma u arhitekturi bili su H. Greenough i čikaška škola, a na suvremenu arhitekturu znatno su utjecali njegovi predstavnici F. L. Wright i H. Meyer (a time i Bauhaus)." Vidjeti: Leksikon umjetnosti : od pretpovijesti do danas, str. 153.

72"1925/1965"

KHAN, Hasan-Uddin

International style : modernist achitecture from 1925 to 1965 / Hasan-Uddin Khan. – Koeln [etc.] : Taschen, cop. 2001. – 237 str. : ilustr. (djelomice u boja-ma) ; 30 cm. – (Taschen's Contemporary architects series)

Bilješka o autoru: str. [4]. – Bibliografija: str. 234. – Kazalo.

ISBN 3-8228-1229-3

I. Moderna arhitektura—Povijest

4 Zaključak

U klasifikaciji građe iz povijesti umjetnosti treba razlikovati objektivne nedostatke sustava koje je moguće riješiti samo u kontaktu s Konzorcijem UDK od problema koji se mogu riješiti na razini svake knjižnice primjenom pravilnika. U članku su ilustrirane obje skupine problema, a izneseno je i nekoliko graničnih slučajeva. Poteškoće koje zahtijevaju primjenu pravilnika ovdje su iznesene kako bi se dogovorna rješenja Nacionalne i sveučilišne knjižnice predstavila svim knjižničarima koji se bave klasifikacijom fonda s područja umjetnosti te kako bi im poslužila kao smjernica ili temelj za neko novo, bolje rješenje. Osim toga, prikaz ovih poteškoća i njihovih mogućih rješenja trebao je poslužiti kao argumentacija u predstavljanju onih problema čiji je korijen u samoj strukturi UDK. Tu se, prije svega, ubrajaju kronološke i terminološke nesuglasnosti sheme UDK u odnosu na povijest umjetnosti kao temeljnu znanstvenu disciplinu (primjeri iz predromaničke i romaničke te moderne i suvremene umjetnosti).

Svi problemi i primjeri izneseni u članku imaju samo jedan cilj: ujednačivanje klasifikacijskih postupaka. Koju od ponuđenih mogućnosti izabrati, koliko detaljno označivati dokument, koju oznaku odabrati kao prvu, pitanja su koja u većini knjižnica imaju ključnu ulogu u određivanju signature i fizičkog smještaja, a time i pronalaženja i korištenja građe. Važnost ujednačivanja načina obrade ne može se nikada dovoljno naglasiti, ne samo radi uspješnijeg pretraživanja fonda pojedine knjižnice, već i umrežavanja knjižnica, stvaranja zajedničkih baza podataka itd.

LITERATURA

Conant, Kenneth John. Carolingian and romanesque architecture : 800 to 1200. Harmondsworth : Penguin Books, 1978.

Extensions & corrections to the UDC 18(1996). The Hague : UDCC, 1996.

Extensions & corrections to the UDC 21(1999). The Hague : UDCC, 1999.

Extensions & corrections to the UDC 22(2000). The Hague : UDCC, 2000.

Extensions & corrections to the UDC 25(2003). The Hague : UDCC, 2003.

Gombrich, Ernst Hans. Povijest umjetnosti. Zagreb : Golden marketing, 1999.

Gregotti, Vittorio. Il territorio dell'architettura. Milano : Feltrinelli, 1987.

Janson, Horst Woldemar. Povijest umjetnosti. Varaždin : Stanek, 2005.

Leksikon umjetnosti : od pretpovijesti do danas / ur. Barbara Kappelmayr. Rijeka : Extrade, 2000.

Lucie-Smith, Edward. Vizualne umjetnosti dvadesetog stoljeća. Zagreb : Golden marketing, 2003.

Magnago Lampugnani, Vittorio. The Thames & Hudson dictionary of 20th-century architecture. London ; New York : Thames & Hudson, 2000.

Mumford, Lewis. The city in history : its origins, its transformations, and its prospects. Harmondsworth : Penguin Books, 1984.

Müller, Werner; Gunther Vogel. Atlas arhitekture 2. Zagreb : Golden Marketing : Institut građevinarstva Hrvatske, 2000.

Rossi, Aldo. L'architettura della città. Milano : Citta' Studiedizioni, 1995.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.